

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

«Ψυχοπαιδαγωγική»

Η σχολική τάξη

Ας σκεφτούμε...

Τι είναι η σχολική τάξη;

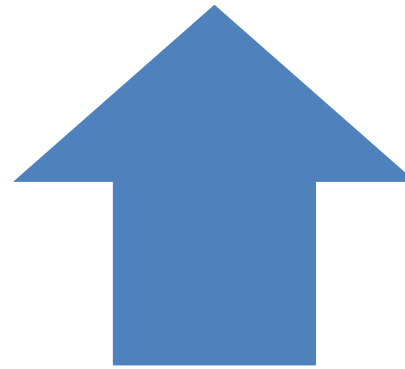
Σχολική τάξη:

1. Μια ομάδα μαθητών με κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα (π.χ. ηλικία, ψυχοσωματική ανάπτυξη)

2. Σχολική αίθουσα

Θεωρητικό της

υπόβαθρο:

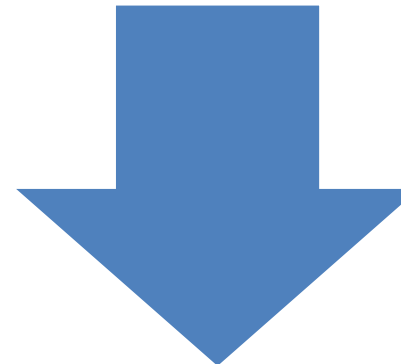

Ψυχολογικές θεωρίες

Της συμπεριφοράς

Της ψυχανάλυσης

της νοητικής ανάπτυξης της
ψυχο-οκολογίας

Κοινωνιολογικές θεωρίες

Των κοινωνικών συστημάτων,
της συμβολικής
αλληλεπίδρασης

Η Σχολική Τάξη

Πώς εντάσσεται κανείς σε αυτή;

Υπάρχει ομοιογένεια;

Υπάρχουν κοινοί στόχοι;

Η συμμετοχή σε αυτή, καλύπτει συναισθηματικές ανάγκες των μελών της;

Ας σκεφτούμε...

η σχολική τάξη είναι μια κοινωνική ομάδα;

Τα χαρακτηριστικά της ομάδας

- Αλληλεπίδραση - αλληλεξάρτηση
  - Συνείδηση του «ανήκειν» στην ομάδα
  - Παραδοχή και απόδοση ταυτότητας μέλους ομάδας από τρίτους
  - Σύστημα αλληλεξαρτώμενων ρόλων
  - Ικανοποίηση αναγκών
  - Κοινοί στόχοι, κοινές αξίες και στάσεις
- Ομοιογενής συμπεριφορά
- Ενότητα, σύμπνοια, συνοχή και λειτουργικότητα

Ας σκεφτούμε...

η σχολική τάξη είναι μια κοινωνική ομάδα;

Τα χαρακτηριστικά της ομάδας

- Αλληλεπίδραση - αλληλεξάρτηση
- Συνείδηση του «ανήκειν» στην ομάδα
- Παραδοχή και απόδοση ταυτότητας μέλους ομάδας από τρίτους
- Σύστημα αλληλεξαρτώμενων ρόλων
- Ικανοποίηση αναγκών
- Κοινοί στόχοι, κοινές αξίες και στάσεις
- Ομοιογενής συμπεριφορά
- Ενότητα, σύμπνοια, συνοχή και λειτουργικότητα

Η σχολική τάξη ως κοινωνική ομάδα

«Η ομάδα είναι ένα δυναμικό σύνολο ατόμων με κάποιο σκοπό, που κάτω από συνθήκες που ευνοούν την ενότητα, εξελίσσεται σε ένα οργανωμένο σύστημα με αλληλεξαρτώμενους ρόλους, θεσμούς, **κοινούς στόχους**, αξίες, στάσεις και ομοιογενή συμπεριφορά, που ικανοποιεί τις ανάγκες των μελών».

στη σχολική τάξη, η προϋπόθεση των κοινών στόχων δεν τηρείται ακριβώς

Οι μαθητές αντιμετωπίζουν κοινούς σκοπούς, όχι όμως από κοινού, αλλά ατομικά

Σύμφωνα με
τον Γερμανό
κοινωνικό
ψυχολόγο
Kurt Lewin η
ομάδα είναι:

**«ένα δυναμικό σύνολο ατόμων
βασισμένο στην αλληλεξάρτηση
και όχι στην ομοιότητα ανάμεσα
στα άτομα».**

Άρα

- Η ομάδα είναι ένα ενιαίο σύνολο με τη δική του ζωή, που είναι κάτι διαφορετικό από το άθροισμα των μερών που την αποτελούν

Η σχολική τάξη ως κοινωνική ομάδα

Βασικό στοιχείο που χαρακτηρίζει τη σχολική τάξη:

Η συνύπαρξη των μαθητών δεν είναι αποτέλεσμα της βούλησής τους, της ελεύθερης επιλογής τους αλλά αποτέλεσμα θεσμών και νόμων,

επομένως επιβεβλημένη και αναγκαστική

Η σχολική τάξη ως κοινωνική ομάδα

Οι κοινωνικές ομάδες διακρίνονται σε:

- Τυπικές και άτυπες - ανάλογα με την οργάνωση
- Πρωτογενείς ή δευτερογενείς - ανάλογα με την επικοινωνία των μελών
- Μικρές και μεγάλες – ανάλογα με το μέγεθος
- Εσω-ομάδες και εξω-ομάδες ανάλογα με την αίσθηση του ανήκειν
- Ψυχο-ομάδες και κοινωνιομάδες ανάλογα με το είδος των διαπροσωπικών σχέσεων
- Θετικές και αρνητικές ομάδες – ανάλογα τις επιθυμίες του ατόμου
- Ομάδες επίλυσης προβλημάτων, θεραπείας ή μάθησης, απλή συνύπαρξη των μελών - και ανάλογα με τον σκοπό της δημιουργίας τους.

Η σχολική τάξη συνιστά τυπική, πρωτογενή, μικρή, ψυχοκοινωνική ομάδα

Σχολική Τάξη Κανόνες- Ιεραρχία – Ρόλοι

Κανόνες- Ιεραρχία - Ρόλοι

Οι κανόνες αφορούν :

- **Το έργο**, δηλ. τους τρόπους και τους ρυθμούς με τους οποίους οι μαθητές- μέλη της ομάδας αλλά και ο δάσκαλος εκτελούν την εργασία τους.
  - Για παράδειγμα μια άσκηση δεν μπορεί να επιλύεται για περισσότερο από μία διδακτική ώρα.
- **Τη ρύθμιση της αλληλεπίδρασης στη σχολική τάξη**, ώστε οι συμπεριφορές να είναι προβλέψιμες, να αποφεύγονται οι συγκρούσεις και να κατανέμονται δίκαια οι αμοιβές.
  - Για παράδειγμα δεν επιτρέπεται η αντιγραφή κατά τη διάρκεια των διαγωνισμάτων
- **Τις αντιλήψεις και τις πεποιθήσεις**. Υπάρχει πεποίθηση ότι ο καλός μαθητής επιβραβεύεται, ο ταραξίας αποβάλλεται κλπ

Κανόνες- Ιεραρχία - Ρόλοι

Οι κανόνες

Επίσημοι
άτυποι ή άδηλοι κανόνες

Οι μαθητές οφείλουν να αφιερώσουν χρόνο και προσπάθεια προκειμένου να αποκρυπτογραφήσουν τι αρέσει ή δεν αρέσει, τι δέχεται ή δεν δέχεται ο δάσκαλος.

Κανόνες- Ιεραρχία - Ρόλοι

- Η **ιεραρχία** είναι μια δομημένη εξουσία που αντανακλά τον τρόπο άσκησης και κατανομής της επιρροής, όπως επίσης και τους διάφορους μηχανισμούς
- καθορίζει και τους δύο βασικούς ρόλους του εκπαιδευτικού διπλόλου

Το εκπαιδευτικό δίπολο

Τα Πρόσωπα

■ Ο εκπαιδευτικός

εκπαιδευτής

Εμπυχωτής

Ελεγκτής

Τιμωρός

Επιβραβευτής

Επιτηρητής

Ρυθμιστής

εξουσιαστής

■ Ο μαθητής

Αποδέκτης

Αφομοιωτής

Συμπορευτής

Συμμορφούμενος

Πειθαρχημένος

Τιμωρούμενος

Υποταγμένος

Αμοιβόμενος

αξιολογημένος

Η σχέση Δασκάλου μαθητή βασίζεται στην ανισότητα

Κανόνες- Ιεραρχία - Ρόλοι

■ Η ιεραρχία

- Παράλληλα, σ' ένα παρασκευαστικό, συγκρουσιακό επίπεδο τείνουν να οικοδομηθούν άδηλες ιεραρχίες, σε άμεση αντίθεση με τη βασική ιεραρχία,

Φιλικές κλίκες

- Υποομάδες που χαρακτηρίζονται από υψηλή συνοχή και εντατική αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών τους

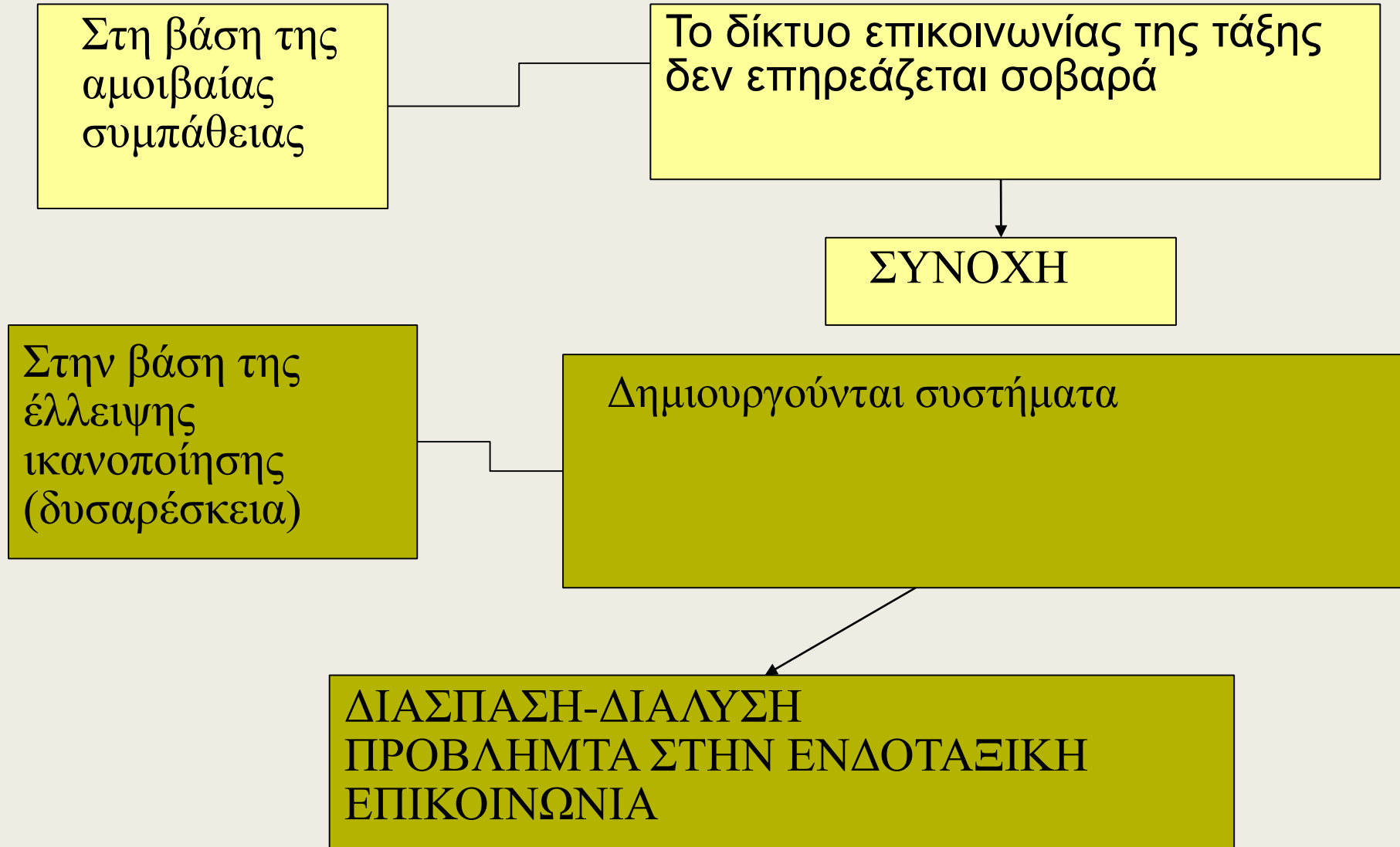
Κανόνες- Ιεραρχία - Ρόλοι

■ Η ιεραρχία

Φιλικές Κλίκες

- Εμφανίζονται έτσι οι **μαθητές τύραννοι** ή οι μαθητές **ήρωες** και οι μαθητές **αρχηγοί** ή οι μαθητές «κακά παραδείγματα», γύρω από τους οποίους δημιουργούνται ισχυροί, αντίπαλοι στον δάσκαλο, πόλοι

Πως συγκροτούνται οι κλίκες;

Ας σκεφτούμε...

**Ποια είναι η σημασία της συμμετοχής
σε μια άτυπη υπο-ομάδα συνομηλίκων;**

Φιλικές κλίκες

Οι ομάδες των συνομηλίκων (peer group)

- το παιδί όσο πλησιάζει προς την εφηβεία αναζητεί τρόπους χειραφέτησης από τον έλεγχο των ενηλίκων τρόπους να οργανώσει το χρόνο και το χώρο με το δικό του τρόπο
- Βασικό πεδίο χειραφέτησης αλλά και κοινωνικής ένταξης αποτελεί η **ομάδα των συνομηλίκων**
- η αποδοχή που απολαμβάνουν οι έφηβοι από την ομάδα των συνομηλίκων ενισχύει την αυτοπεποίθησή τους σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι την ενισχύει αποδοχή από τον εκπαιδευτικό

Ας σκεφτούμε

Είναι επιθυμητή
η αναγκαία η
διάλυση των
κλικών;

Είναι αρνητική
πάντοτε η
λειτουργία όλων
των κλικών;

Ένα παράδειγμα:

μία κλίκα με ηγετικό ρόλο στον κοινωνικό ιστό της τάξης
μπορεί να χρησιμεύσει ως συνδετικός κρίκος για να
συνδεθούν οι γύρω από αυτήν και άλλες ομάδες ή άτομα και
να συντελέσει στην ρύθμιση της συνοχής της τάξης ως
συνόλου

Κανόνες- Ιεραρχία - Ρόλοι

■ Οι ρόλοι

Ρόλος = Ανταπόκριση στις Προσδοκίες των Άλλων

Οι άλλοι έχουν **προσδοκίες** από τον ρόλο του καθενός άλλου.

Το άτομο μπορεί να ανταποκριθεί ή όχι στον ρόλο του και έτσι να ικανοποιήσει ή να απογοητεύσει τους άλλους

■ Το άτομο που δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των άλλων

- *Επικρίνεται*
- *Τιμωρείται*
- *Αγνοείται*
- *Ή και περιφρονείται*

Εκπαιδευτικός

- Το εκπαιδευτικό έργο αποτελεί έναν κοινωνικό ρόλο, ένα σύνολο από καθήκοντα και υποχρεώσεις του εκπαιδευτικού που προσδιορίζονται από απόψεις, προσδοκίες και νόρμες της πολιτείας και των διαφόρων «ομάδων αναφοράς (γονέων μαθητών συναδέλφων) όπως και του ίδιου του εκπαιδευτικού (αυτοαντίληψη)

Μαθητής/τρια

- Προσδιορίζεται από τις υποχρεώσεις του στο σχολείο, οι οποίες απορρέουν από τα αιτήματα της κοινωνίας και αντικατοπτρίζονται στις προδιαγραφές της εκπαίδευσης (προγράμματα διδασκαλίας, κανονισμοί λειτουργίας του σχολείου κ.λπ.)

Ρόλοι στο σχολείο

Ο εκπαιδευτικός

- **Διδασκαλία**
  - Εισηγείται
  - Περιγράφει
  - Ρωτά
  - Εξηγεί
  - Διορθώνει
  - Ενθαρρύνει

Ο μαθητής

- **Μάθηση/Μαθητεία**
  - Παρακολουθεί
  - Απαντά
  - Σημειώνει
  - Εξασκείται
  - Ζητά

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Ο εκπαιδευτικός χρειάζεται

- Να οργανώνει σχέδια διδασκαλίας
- Να εξηγεί βασικές διαδικασίες μάθησης
- Να καλλιεργεί το αίσθημα της κοινότητας
- Να δημιουργεί θετικό ψυχολογικό κλίμα
- Να καλλιεργεί τη συνεργασία και την επικοινωνία
- Να διαθέτει δεξιότητες διαχείρισης συγκρούσεων και αναστοχασμού

Η σχολική τάξη

Σημαντική διαπίστωση

Ως τυπική ομάδα

- αυστηρός καθορισμός των ρόλων μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών
- εξωτερικά επιβαλλόμενη οργάνωση
- ανταγωνισμός
- είναι προσανατολισμένη στο ατομικό αξίωμα της επίδοσης.

Ως άτυπη ομάδα

- Ανάπτυξη φιλικών διαπροσωπικών σχέσεων
- Φιλικές (υπο) ομάδες
- Προσανατολισμός στην ικανοποίηση των κοινωνικοσυναισθηματικών αναγκών του καθενός

- Η διάρθρωση της σχολικής τάξης διακρίνεται σε δύο βασικές κατηγορίες ομάδων: την τυπική και την άτυπη ομάδα.

Τυπική και άτυπη ομάδα βασικά διέπονται από τις ίδιες νόρμες διάρθρωσης και λειτουργίας.

Βασική διαφορά τους είναι ότι στην μεν τυπική ομάδα οι νόρμες αυτές είναι εκ των προτέρων οργανωμένες και λειτουργούν καθοδηγούμενες, στην δε άτυπη ομάδα παρουσιάζονται αυθόρμητα και λειτουργούν εντατικά.

Η ουσιαστική αυτή διαφορά έχει ως συνέπεια την ποιοτική ή μη μάθηση και κοινωνικοποίηση του παιδιού.

Εκπαιδευτικός

Μαθητής/τρια

Διαμόρφωση Παιδαγωγικής Σχέσης

Η παιδαγωγική σχέση

Μαθητές και δάσκαλοι, από την πρώτη στιγμή που συναντιούνται στη σχολική τάξη, «φέρουν» ήδη το βάρος μιας αναμενόμενης, θεσμοθετημένης, σχεδόν προϋπάρχουσας σχέσης.

Η παιδαγωγική σχέση

- *Αναπτύσσεται σε τρεις βασικές συνιστώσες*
  - *Μια γνωστική συνιστώσα (παροχή γνώσεων και δεξιοτήτων),*
  - *μια κοινωνική συνιστώσα (ο ρόλος του κριτή και της εξουσίας)*
  - *μια συγκινησιακή συνιστώσα (ενδιαφέρον και προσφορά φροντίδας για την προσωπική ανάπτυξη του μαθητή).*

Η παιδαγωγική σχέση

■ Η γνωστική συνιστώσα

- μέσω του αναλυτικού προγράμματος, διακινείται γνώση σε σχέση με το διδακτικό αντικείμενο.
- Ο εκπαιδευτικός τροφοδότης – εισηγητής της γνώσης
- Ο μαθητής αποδέκτης
  - Ο βαθμός προσαρμογής του στις απαιτήσεις του ρόλου ως αποτελεσματικού αποδέκτη αυτής της προσφερόμενης γνώσης καθορίζει την επιτυχία του στο σχολικό σύστημα

Η παιδαγωγική σχέση

Η κοινωνική συνιστώσα

- επικοινωνούνται στάσεις, συμπεριφορές, κοινωνικά στερεότυπα, κυρίως από τη μεριά του εκπαιδευτικού αλλά όχι αποκλειστικά.
- εκτός από την εξειδικευμένη γνώση διακινείται και τη λεγόμενη κοινή γνώση η οποία δεν έχει σχέση με το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα.
- αφορά τρόπους οργάνωσης του σχολικού χρόνου, κανόνες που ρυθμίζουν επιτρεπτές και μη συμπεριφορές, κυρώσεις κλπ.
- ο δάσκαλος με κάθε πλευρά του ρόλου του επικοινωνεί στάσεις, στερεότυπα και άδηλους (συνήθως) κανόνες, που έχουν ως αφετηρία τη δική του προσωπική θεωρία

Η παιδαγωγική σχέση

- **Η συγκινησιακή συνιστώσα**
- Η εκπαίδευση είναι επικοινωνία και σαν τέτοια ενέχει απαραίτητα τη συναισθηματική της συνιστώσα
- μέσω αυτής συνιστώσας της παιδαγωγικής σχέσης, διακινούνται συναισθήματα, συνειδητά, με ημιεπίσημο ή ανεπίσημο κυρίως τρόπο
- [αισθήματα χαράς για έναν καλό βαθμό, οργής από μια αδικία, λύπης για τον τσακωμό με έναν φίλο]

Η έκφραση των συναισθημάτων γίνεται τόσο λεκτικά όσο και μη λεκτικά

Οι σχέσεις στη σχολική τάξη

Σημαντική διαπίστωση

- Ο εκπαιδευτικός ρόλος του σχολείου, η μετάδοση δηλαδή της γνώσης αλλά και η κοινωνικοποίηση που την συνοδεύει, δεν μπορεί παρά να εκπληρώνεται στη βάση ανθρώπινων σχέσεων που υπάρχουν και αναπτύσσονται μέσα στον σχολικό οργανισμό.
- Οι σχέσεις είναι: *δι-ατομικές, δι-ομαδικές ή και σχέσεις ατόμων με ομάδες.*

Οι σχέσεις στη σχολική τάξη

Η ομάδα δίνει την ευκαιρία στα μέλη της να βιώσουν την **αποδοχή** αλλά και την **απόρριψη**.

Μ' αυτή την έννοια η ομάδα-τάξη μπορεί να λειτουργήσει για τα μέλη της και **διορθωτικά**, σαν μια νέα ευκαιρία, αλλά και **τραυματικά**.

Ας σκεφτούμε

Η παιδαγωγική σχέση στροβιλίζεται, ταλαντεύεται στο χώρο των επιθυμιών του παιδιού και του δασκάλου, οι οποίες (επιθυμίες) βρίσκουν απήχηση ή αγνοούνται, σε μια υπόγεια διαδρομή. Οι μαθητές ταυτίζονται μεταξύ τους και ενώνονται απέναντι στο συμβολικό ενήλικα που τους πιέζει, ως ο δυνατός ή αντίθετα που τους αγαπά όλους το ίδιο. Ο δάσκαλος είναι βοηθός και ανταγωνιστής. Είναι και ένα είδος «γονέα». Επιθυμία και άγχος συνυπάρχουν. (Καΐλα, 1999)

Συμφωνείτε με την παραπάνω διατύπωση;